

på den anden side er et hovedtema i fremstillingen. Wilson har ikke gjort så meget ud af at redegøre for de teorier, der ligger til grund for hendes antagelser på dette område. Udtalt bygger hun imidlertid på en forestilling om, at regeringsbureaukratiet fungerer så at sige autonomt i det russiske spørgsmål. Hun henviser i en bestemt forbindelse til en artikel, skrevet af en amerikansk statskundskabsmand (Lester W. Milbrath, »Interest Groups and Foreign Policy« i James N. Rosenau (ed.), *Domestic Sources of Foreign Policy* (1967)) som belæg for en påstand om, at moderne samfundsforskere nu har klarhed over, hvilke skridt erhvervsfolk og erhvervsorganisationer nødvendigvis må tage, hvis de skal påvirke regeringens politik (s. 113). Denne håndfaste opfattelse af, hvad de generaliserende samfundsvidenskaber er i stand til at præstere, findes der imidlertid overhovedet ikke dækning for i den pågældende afhandling. Tværtimod understreger Milbrath, at det ligger klart uden for samfundsvidenskabernes muligheder fuldt ud at vurdere interessegrupperes indflydelse i politik. Andre undersøgelser af beslægtede emner synes i øvrigt at pege i retning af, at det er mere frugtbart at anvende en model, der både omfatter de helt formelle pressionsaktiviteter og de mere uformelle kontakter mellem ledende personer i erhvervsliv og administration.

Wilson's bog er meget stimulerende, og hun har fremlagt et stort materiale om det amerikanske erhvervsliv, dets forskellige grupperinger og organisationer og om diverse fremtrædende erhvervsfolks syn på det russiske spørgsmål i den behandlede periode. Der er imidlertid noget næsten provinsielt amerikansk over bogen, idet forf. for det første så at sige ikke inddrager ikke-amerikanske forskeres resultater i sin undersøgelse, og for det andet overhovedet ikke forsøger at placere de amerikansk-sovjetiske relationer i sammenhæng med det russiske spørgsmåls udvikling internationalt. Den meget selvsikre fejle alle tidligere amerikanske undersøgelser af emnet til side vil sikkert fremkalde livlige reaktioner, især i amerikansk historieskrivning.

Bent Jensen

Aloysius Balawyder: Canadian-Soviet Relations between the World Wars. University of Toronto Press, Toronto, 1972. 248 s.

Forf. meddeler i forordet, at formålet med bogen er at give såvel forskere som almindelige læsere en håndbog vedr. de kanadisk-sovjetiske relationer i mellemkrigstiden. Han erklærer sammesteds, at hans værk viser, hvorledes disse relationer blev påvirket af følgende fire faktorer: Storbritanniens politik, Kominterns politik, økonomisk pres internt i såvel Kanada som Sovjetunionen og politisk og etnisk gruppepres i Kanada. Endelig anføres det, at de sovjetisk-kanadiske relationer primært var motiveret af kommercielle betragtninger, et udsagn der synes at gå på både Kanadas politik over for Sovjetunionen og på Sovjetunionens over for Kanada (s. VII-VIII).

Fremstillingens kildemateriale består for en stor del af ledende kanadiske politikeres privatarkiver samt materiale fra forskellige kanadiske ministerier og myndigheder. Herudover spiller kanadiske aviser og referater fra debatter i det kanadiske underhus en stor rolle. Endelig har forf. benyttet diverse monografier, afhandlinger og artikler af interesse for emnet.

Der skulle således være gode muligheder for at få belyst de interessante problemer, forf. omtaler i indledningen. Desværre er dette kun lykkedes i meget ringe grad, og man kunne have ønsket, at de mange personer, der takkes i bogens forord for den hjælp, de har ydet forf., havde ydet en større indsats for at få mere hold på fremstillingen. Dispositionen er i det store og hele kronologisk, hvilket der naturligvis ikke er noget galt i;

men den kronologiske fremstilling er i øvrigt næsten uden struktur, og stort og småt præsenteres mellem hinanden. Forf. synes ikke på forhånd at have gjort sig nogle forestillinger om, hvad det egl. er, han har villet med sin undersøgelse. Således bringes der side op og side ned citater og sammendrag fra forskellige avisers ledende artikler, men uden at det på nogen måde er søgt diskuteret, om avisskriverierne havde nogen betydning for den kanadiske regerings politik. Det samme gælder de hyppige citater fra diverse udtalelser i underhuset.

Bogen indeholder forbløffende selvmodsigelser, direkte fejl og mange tvivlsomme postulater. Den mest markante selvmodsigelse er vel forordets påstand om de kommercielle betragtningers hovedvægt for den kanadiske Ruslandspolitik kontra konklusionskapitlets tese om, at »The only consistent characteristic trait of Canada's foreign policy was the attempt by Ottawa to avoid at all costs any issue that might disrupt national unity« (s. 224). Side 174 (i et særligt afsnit om Komintern og det kommunistiske parti i Kanada) fremstilles den sovjetiske handelsmissions delagtighed i forfalskning af kanadiske pengesedler som en kendsgerning, mens forf. selv på side 92 har karakteriseret politiets materiale som »inconclusive evidence«. Forf. finder det »ikke overraskende«, at den kanadiske regering besluttede at træffe strenge forholdsregler mod formodede bolsjevikiske udsendinge til Kanada (dec. 1918), men han støtter denne vurdering på en udtalelse af Zinov'ev der stammer fra maj 1919, altså et halvt år senere. Krasin omtales som en »able business man« (s. 35) og man får det indtryk, at det var i denne egenskab, han var leder af den sovjetiske handelsdelegation, der kom til Vesteuropa i 1920; det var dog i sin egenskab af minister for handel og industri Krasin ledede delegationen. Den kendte tyske korrespondent Paul Scheffer omtales som en »American observer« (s. 78). Og hvad skal man mene om forf.s udsagn om, at det ikke var kanadiske forretningsmænds og parlamentsmedlemmers formål med en sovjetisk-kanadisk samhandel at opmuntre til kommunismens udbredelse? (s. 219).

Bogens fortjeneste ligger især i, at den har gjort opmærksom på et hidtil ikke-behandlet emne i kanadisk historisk skrivning. Man kan så håbe på, at den vil virke ansporende på andre til at tage de mange spændende problemer indeholdt i dette emne op til behandling.

Bent Jensen

Paul Scheffer: Augenzeuge im Staate Lenins. Ein Korrespondent berichtet aus Moskau 1921-1930. R. Piper & Co. Verlag, München, 1972. 449 s. DM 38.

Scheffer var korrespondent for *Berliner Tageblatt* i Moskva i årene 1921 til 1928, da han blev erklæret for persona non grata af sovjetregeringen på grund af sine kritiske artikler om terroren og tvangskollektiviseringen i slutningen af 1920'erne. Titlen på bogen er altså ikke ganske dækkende: kun 80 af de ialt 380 af bogens sider, der fyldes af Scheffers artikler, omhandler strengt taget »Lenins stat«; de øvrige 300 sider dækker tiden 1924-1930. For de to sidste års vedkommende var Scheffer som følge af udvisningen heller ikke »øjenvidne« i egentligste forstand til begivenhederne i Sovjetrusland.

Scheffers artikler er allerede tidligere blevet udgivet, nemlig i 1930. Den nye udgivelse er dog ikke ganske identisk med den tidligere, idet udgiveren har udskudt eller forkortet nogle af de oprindelige bidrag og til gengæld medtaget nye. Heller ikke dispositionen i den foreliggende udgivelse er identisk med den tidligere. I 1930-udgaven var artiklerne inddelt i fem saglige grupperinger, mens man denne gang har valgt at lade kronologien bestemme artiklernes rækkefølge. Dette sidste må betragtes som et frem-